

ทักษะทางการเงิน: ปัจจัยกำหนดและผลกระทบต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

Financial Literacy: Determinants and Effects on Over-Indebtedness of Muslim Households in Southern Border Provinces of Thailand

พัฒน์นัฏ บัญญาณพวงศ์^{1*}Phattanan Boonyanuphong^{1*}

วันที่รับบทความ : 06/02/2566

วันแก้ไขบทความ : 28/03/2566

วันที่ตอบรับบทความ : 12/05/2566

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะทางการเงินของครัวเรือนและผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนมุสลิมจำนวน 825 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และประยุกต์ใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกในการวิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนมุสลิมกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทักษะทางการเงินในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ ขณะที่อิทธิพลของทักษะทางการเงินต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าทักษะทางการเงินไม่มีอิทธิพลต่อโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ แต่พบว่าความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่เพิ่มขึ้นของครัวเรือนทำให้อโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น ในทางกลับกันการมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้น จะทำให้อโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังพบว่ามีปัจจัยอื่น ๆ เช่น อายุ การศึกษา เพศ และรายได้ของครัวเรือนมีอิทธิพลต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน โดยพบว่าเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีอายุและการศึกษาที่สูงขึ้นจะส่งผลให้ครัวเรือนมีโอกาสมือหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น แต่สำหรับครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิง และเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูง จะทำให้อโอกาสก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีจะช่วยลดปัญหาการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนได้อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายควรมีมาตรการในการส่งเสริมทักษะทางการเงินของครัวเรือนให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ที่จะเป็นการสร้างวินัยทางการเงินแก่ครัวเรือนและนำไปสู่การบริหารเงินได้อย่างสมดุลต่อไป

คำสำคัญ: ทักษะทางการเงิน หนี้สินเกินตัว จังหวัดชายแดนภาคใต้

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาเศรษฐศาสตร์การประกอบการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

¹ Assistant Professor in Economics, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus

*Corresponding author: E-mail address: phattanan.b@psu.ac.th

Abstract

This study is a survey research project aimed at analyzing the financial literacy of households and the impact of financial literacy on over-indebtedness of Muslim households in the southern border provinces of Thailand. The data were collected using a structured questionnaire from a sample of 825 Muslim households. The effects of financial literacy on the over-indebtedness of the households were studied using appropriate descriptive statistics and logistic regression analysis.

The study found that Muslim households in the southern border provinces had moderate financial literacy, while their financial knowledge and financial attitude scores were relatively low. Financial literacy had no significant influence on a household's over-indebtedness behavior, according to the study. However, it found that households' increased financial knowledge and financial attitudes increased their likelihood of over-indebtedness. On the other hand, having better financial behavior will significantly reduce the possibility of over-indebtedness households. It also found that other factors such as age, gender, level of education, and level of income influenced household over-indebtedness. According to the findings, the older the head of the household is and the higher his level of education, the more likely a household is to incur excess indebtedness. Meanwhile, women-headed households and high-income households significantly reduce their households' chances of incurring excessive debt.

The findings suggest that good financial behavior can significantly reduce household over-indebtedness. Therefore, policymakers should take action to promote household financial literacy to an appropriate level that will create financial discipline for households, leading to balanced financial management.

Keywords: Financial Literacy, Over-indebtedness, Southern Border Provinces of Thailand

บทนำ

เงินทุนถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการขับเคลื่อนการเติบโตของเศรษฐกิจผ่านกลไกด้านการบริโภคของภาคครัวเรือนและการลงทุนของภาคเอกชน ดังนั้น ครัวเรือนจึงมุ่งแสวงหารายได้เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทุนที่เพียงพอต่อการบริโภคและการใช้จ่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนการนำเงินส่วนที่เหลือจากการบริโภคลงทุนในสินทรัพย์หรือประกอบกิจการเพื่อสร้างความมั่งคั่งในระยะยาว (Kengchon et al., 2015) ทำให้เป้าหมายของรัฐบาลในทุกยุคสมัยต่างมุ่งพัฒนาระดับรายได้ของประชาชน ทำให้ตลอดในช่วงเวลาเกือบ 6 ทศวรรษที่ผ่านมาทำให้เศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 6.0 ต่อปี ทำให้ฐานเศรษฐกิจของไทยเปลี่ยนจากฐานการเกษตรที่เข้มข้นมาเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมที่เข้มข้นตั้งแต่ช่วงปี 2530 เป็นต้นมา และเริ่มเข้าสู่ฐานการบริการสมัยใหม่มากขึ้น ส่งผลให้ประเทศไทยมีฐานเศรษฐกิจที่ขยายใหญ่ขึ้นและมีรายได้ต่อหัวที่เพิ่มขึ้นทำให้ประเทศเปลี่ยนสถานะจากประเทศด้อยพัฒนาเป็นประเทศที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีรายได้ระดับปานกลางตอนบนมาตั้งแต่ปี 2531 โดยมีรายได้ต่อหัวเท่ากับ 963 ดอลลาร์ สหรัฐ ต่อปี และได้มาอยู่ในกลุ่มประเทศรายได้ระดับปานกลางกลุ่มบนในปี 2553 รายได้ประชาชาติต่อหัวเพิ่มขึ้นเป็น 5,620 ดอลลาร์ สหรัฐ ต่อปี ในปี 2558

และรายได้ประชาชาติต่อหัวของคนไทยยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยคนไทยมีรายได้ประชาชาติต่อหัวเป็น 7,066.2 ดอลลาร์ สรอ. ต่อปี ในปี 2564

อย่างไรก็ตามภายใต้การดำเนินนโยบายที่มุ่งเน้นเป้าหมายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศและยกระดับรายได้ของครัวเรือนไทยผ่านการบริโภคภายในประเทศ โดยการส่งเสริมนโยบายอัตราดอกเบี้ยต่ำ นโยบายรถยนต์คันแรก นโยบายการรับจำนำข้าว และนโยบายบัตรเครดิตเกษตรกรควบคู่กับการแข่งขันการปล่อยสินเชื่อของระบบสถาบันการเงิน (Bank of Thailand, 2014) นั้นกลับพบว่าคนไทยมีหนี้สินเพิ่มขึ้น โดยรายงานของ Tulayasathien et al. (2015) พบแนวโน้มของสัดส่วนหนี้สินครัวเรือนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากสัดส่วนของหนี้สินต่อ GDP ในปี 2550 อยู่ที่ร้อยละ 54.6 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 70.6 ในปี 2554 และเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 85.9 ในปี 2558 ทำให้จำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนไทยปรับเพิ่มสูงขึ้นเป็น 156,770 บาทต่อครัวเรือน จากจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพียง 68,405 ในปี 2543 และสัดส่วนหนี้สินต่อ GDP ของไทยยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนทำสถิติสูงถึงร้อยละ 90.6 ในไตรมาส 1/2564³ และเช่นเดียวกันที่จำนวนหนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือนภาคใต้และภาคใต้ชายแดนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 77,647 บาทต่อครัวเรือน และ 44,121 บาทต่อครัวเรือน ตามลำดับ ในปี 2545 เป็น 141,596 บาทต่อครัวเรือน และ 64,648 บาทต่อครัวเรือน ในปี 2556 และแนวโน้มจำนวนหนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือนภาคใต้และภาคใต้ชายแดนยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ครัวเรือนมีหนี้สินเฉลี่ยในปี 2562 เป็น 150,079 บาทต่อครัวเรือน และ 92,494 บาทต่อครัวเรือน ตามลำดับ

แนวโน้มการขยายตัวของจำนวนหนี้สินของครัวเรือนภาคใต้ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา พบว่าอาจมาจากหลายสาเหตุที่อาจเกิดจากรายได้ของครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นจากการขยายตัวในภาคการท่องเที่ยวและภาคการเกษตรที่เป็นสัดส่วนของรายได้หลักของภาคใต้และภาคใต้ชายแดน ประกอบกับนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐผ่านการบริโภคของครัวเรือน และการแข่งขันของสถาบันการเงินที่ทำให้ประชาชนเข้าถึงผลิตภัณฑ์ทางการเงินได้ง่ายมากขึ้น การขยายตัวของหนี้สินของครัวเรือนอาจไม่ใช่สถานการณ์ที่น่ากังวล หากสัดส่วนของรายได้ต่อหนี้สินอยู่ในระดับที่เหมาะสม มีการเติบโตของสัดส่วนรายได้มากกว่าหนี้สิน และมีสัดส่วนของการก่อหนี้เพื่อการลงทุนมากกว่าเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน แต่จากข้อมูลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ⁴ เมื่อแยกพิจารณาตามวัตถุประสงค์การก่อหนี้ พบว่าสัดส่วนหนี้สินเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนต่อหนี้สินทั้งสิ้นของครัวเรือนในจังหวัดภาคใต้ชายแดนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากสัดส่วนหนี้สินเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนต่อหนี้สินทั้งสิ้นที่ ร้อยละ 23.48 ในปี 2549 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 47.09 ในปี 2554 และสัดส่วนหนี้สินเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนต่อหนี้สินทั้งสิ้นของครัวเรือนในจังหวัดภาคใต้ชายแดนยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 58.19 ในปี 2560 ในขณะที่สัดส่วนหนี้สินเพื่อการลงทุนต่อหนี้สินทั้งสิ้นกลับมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จากสัดส่วนหนี้สินเพื่อการลงทุนต่อหนี้สินทั้งสิ้นที่ร้อยละ 21.17 ในปี 2549 ลดลงเหลือเพียง ร้อยละ 6.17 ในปี 2554 แม้สัดส่วนหนี้สินเพื่อการลงทุนต่อหนี้สินทั้งสิ้นจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 15.53 ในปี 2560 แต่ก็แสดงให้เห็นว่ายังมีสัดส่วนที่ต่ำเมื่อเทียบกับการก่อหนี้สินทั้งสิ้นของครัวเรือน ที่เป็นสาเหตุให้ครัวเรือนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบปัญหาหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำ และมีสัดส่วนคนจนอยู่ในระดับสูงกว่าสัดส่วนคนจนในระดับประเทศค่อนข้างมาก

³ Office of the National Economic and Social Development Council. Social situation and outlook, 19(4), November, 2021.

⁴ National Statistical Office, Ministry of Digital Economy and Society. Statistical data by sector (online). Retrieved from: <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/01.aspx> [February 2022]

ปัญหานี้สินต่อครัวเรือนที่เพิ่มสูงขึ้น และการใช้เงินกู้ยืมไปในวัตถุประสงค์ที่ขาดความเหมาะสม เงินกู้ยืมส่วนใหญ่ถูกใช้ไปเพื่อการอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือน เป็นการกู้ยืมที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้นั้น ย่อมทำให้ครัวเรือนมีความเสี่ยงที่จะมีภาระหนี้สินที่มากเกินไปอาจทำให้ครัวเรือนติดอยู่ในวงจรหนี้สินและกับดักความยากจน ส่งผลให้ครัวเรือนไม่สามารถรักษาระดับความกินดีอยู่ดีและมีคุณภาพชีวิตที่ลดลงได้ สภาพความไม่สมดุลของภาระหนี้สิน การใช้จ่ายที่เกินตัว การออมที่ไม่เพียงพอ ตลอดจนการลงทุนในสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงสูงของครัวเรือนไทยเหล่านี้ อาจเกิดจากปัญหาระดับความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมการใช้จ่ายเงิน ทักษะทางการเงิน และความไม่สมดุลของการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและผลิตภัณฑ์ทางการเงินของแต่ละครัวเรือน ดังนั้น การเสริมสร้างทักษะทางการเงินให้แก่ครัวเรือนจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะต่างเชื่อว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้ครัวเรือนส่วนใหญ่ประสบปัญหาทางการเงิน เนื่องจากขาดทักษะทางการเงินที่เหมาะสมหรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าการมีทักษะทางการเงินที่เหมาะสมจะช่วยให้ครัวเรือนไม่ติดอยู่ในวงจรหนี้สินและกับดักความยากจน ทำให้ครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ที่สอดคล้องกับข้อสรุปในการศึกษาของ Amonhaemanon and Isaramalai (2019) ที่พบว่าการเพิ่มระดับทักษะทางการเงินให้กับครัวเรือนจะทำให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนเพิ่มขึ้นตาม และการมีพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสมที่สนับสนุนโดยทัศนคติทางการเงินที่ถูกต้องจะยิ่งส่งเสริมให้ครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

เนื่องจากทักษะทางการเงินนั้นมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจทางการเงินของครัวเรือนที่จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของครัวเรือนทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ดังนั้น การเข้าใจถึงระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือนในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะครัวเรือนมุสลิมที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของพื้นที่ และระดับทักษะทางการเงินส่งผลต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนหรือไม่ ตลอดจนทักษะทางการเงินด้านใดเป็นตัวกำหนดระดับปัญหาการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนในจังหวัดภาคใต้ชายแดน จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือนในแต่ละด้านที่หน่วยงานภาครัฐหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มทักษะทางการเงินให้แก่ครัวเรือนในพื้นที่ ที่จะส่งผลให้ครัวเรือนมีระดับความรู้ทางการเงินที่ดี มีทัศนคติทางการเงินที่ดี และมีพฤติกรรมในการใช้จ่ายเงินที่เหมาะสม จนนำไปสู่การบริหารเงินของครัวเรือนได้อย่างสมดุลเป็นผลให้ครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาและวัดระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 2) เพื่อศึกษาผลกระทบของทักษะทางการเงินและองค์ประกอบของทักษะทางการเงินต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ทบทวนวรรณกรรม

ทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) ตามนิยามของ OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) หมายถึง ความรู้และความเข้าใจแนวคิดที่เกี่ยวกับการเงิน ผลิตภัณฑ์ทางการเงินและความเสี่ยงทางการเงิน ที่จะทำให้อุบุคคลตระหนักถึงความเสี่ยงและโอกาสจากการลงทุน รวมถึงการมีทัศนคติและพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสม สามารถนำความรู้ไปใช้ในทางปฏิบัติ เพื่อให้ตัดสินใจเลือกใช้อย่างเหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของตนเอง มีวินัยทางการเงิน รู้จักวางแผนทางการเงิน และสามารถบริหารจัดการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วน

Garman and Forgue (2000) ระบุว่า Financial Literacy หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ทางการเงิน เข้าใจหลักการสำหรับการบริหารจัดการเงินจนสามารถแก้ปัญหาทางการเงินของบุคคลให้ประสบความสำเร็จ ขณะที่ Huston (2010) ให้ความหมายของ Financial Literacy ที่รวมถึงการมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเครื่องมือทางการเงินต่างๆ อย่างถ่องแท้ รวมถึงการที่บุคคลสามารถนำเอาเครื่องมือทางการเงินเหล่านั้นมาปรับใช้ได้ทั้งชีวิตประจำวัน และในทางธุรกิจ และ Atkinson and Messy (2012) ระบุเพิ่มเติมว่า Financial Literacy หมายถึง การรวมเอาความตระหนักรู้ทางการเงิน ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ทักษะคิด รวมถึงพฤติกรรมทางการเงินที่สำคัญเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อที่บุคคลจะสามารถทำการตัดสินใจทางการเงินได้ อันจะส่งผลให้บุคคลบรรลุเป้าหมายการอยู่ดีกินดีทางการเงิน (Financial Well-Being) ได้ในท้ายที่สุด ดังนั้น โดยสรุปความหมายของคำว่า ทักษะทางการเงิน จะประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) ทักษะทางการเงิน (Financial Attitude) และ พฤติกรรมการทางการเงิน (Financial Behavior) ที่มีความสัมพันธ์กันที่ไม่อาจแยกพิจารณาเพียงองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งได้ ฉะนั้น การที่บุคคลจะมีทักษะทางการเงินที่เหมาะสมได้นั้น บุคคลต้องมีความรู้ทางการเงินที่ดี อันจะก่อให้เกิดการมีทัศนคติทางการเงินที่ดี ที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสมของแต่ละบุคคลนั่นเอง

การศึกษาเกี่ยวกับทักษะทางการเงินมีขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 2004 ภายใต้กรอบแนวคิด Financial Services Authority (FSA) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสำรวจระดับทักษะทางการเงิน ของประชาชนในกลุ่มประเทศสหราชอาณาจักร โดยศึกษาปัจจัยด้านความรู้ ทักษะความชำนาญ และ ทัศนคติความเชื่อมั่น ส่งผลต่อทักษะความรู้ทางการเงินของบุคคลอย่างไร อย่างไรก็ตามทั้ง 3 ปัจจัย ก็ยังได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์และสภาพแวดล้อม รวมทั้งลักษณะนิสัย ความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคลด้วย ทักษะทางการเงินจึงสามารถสะท้อนและวัดได้จากพฤติกรรมของบุคคล และการวัดระดับ ทักษะทางการเงินตามแบบของ OECD (2005) ทำการวัดความรู้ครอบคลุม 3 ด้าน อันประกอบไปด้วย ด้านความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) ด้านพฤติกรรมทางการเงิน (Financial Behavior) และด้านทัศนคติทางการเงิน (Financial Attitude) โดยการศึกษาทักษะทางการเงินส่วนใหญ่จะให้ความสนใจใน 2 ประเด็นหลัก คือ ปัจจัยที่กำหนดระดับทักษะทางการเงิน และผลของทักษะทางการเงินต่อพฤติกรรมทางการเงิน เช่น การออม การลงทุน และการเข้าถึงบริการทางการเงิน

การศึกษาของ Hassan Al-Tamimi and Anood Bin Kalli (2009), Lusardi and Mitchell (2007), Lusardi and Mitchell (2011b), Lusardi (2012) และ Lusardi and Mitchell (2014) มุ่งศึกษาปัจจัยที่กำหนดระดับทักษะทางการเงิน โดย Hassan Al-Tamimi and Anood Bin Kalli (2009) ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยทางด้านเพศ ระดับรายได้ อายุ และการศึกษาล้วนมีอิทธิพลต่อระดับทักษะทางการเงิน ส่วนบุคคลของนักลงทุนในสหรัฐอเมริกาและเยอรมนี และงานศึกษาในอดีตส่วนใหญ่มักพบว่าอายุ เพศ และ การศึกษาเป็นกลุ่มปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับทักษะทางการเงินของบุคคล ดังเช่นงานศึกษาของ Lusardi and Mitchell (2007) พบว่าการมีระดับทักษะทางการเงินที่อยู่ในระดับต่ำของกลุ่มประชากรเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง คนรุ่นหนุ่มสาวและคนสูงอายุทั้งในสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ มีคุณลักษณะเหมือนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแนวคิดทางการเงินขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะมีผลกระทบที่ร้ายแรงต่อพฤติกรรมการออม การวางแผนเกษียณอายุ การจ้างงานและการตัดสินใจทางการเงินในด้านอื่น ๆ สอดคล้องการศึกษาของ Lusardi and Mitchell (2011b) ที่แสดงให้เห็นว่าการขาดทักษะทางการเงินเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางทั้งในตลาดพัฒนาและตลาดเกิดใหม่ โดยพบว่าผู้หญิงมีความรู้ทางการเงินน้อยกว่าผู้ชาย เด็กและคนชรามีความรู้ทางการเงินน้อยกว่าคนวัยกลางคน และยิ่งพบเพิ่มเติมว่าคนที่มีการศึกษาสูงมักจะมีความรู้ทางการเงินมากกว่า โดยคนที่มีความรู้ทางการเงินดีมักมีแนวโน้มที่จะ

วางแผนเพื่อการเกษียณอายุมากขึ้น ดังนั้น ความรู้ทางการเงินจึงมีความสำคัญต่อความมั่นคงในการเกษียณอายุของประชากรทั่วโลก และการศึกษาของ Lusardi (2012) ยังพบข้อเท็จจริงในทิศทางเดียวกัน ที่ได้ชี้ให้เห็นว่าทักษะการคำนวณของประชากรทั้งในสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ อยู่ในระดับที่ต่ำและการขาดทักษะการคิดคำนวณไม่เพียงเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง แต่ยังอยู่ในระดับที่รุนแรง โดยเฉพาะกับประชากรบางกลุ่ม เช่น ผู้หญิง ผู้สูงอายุ และผู้ที่มีการศึกษาน้อย ปรากฏการณ์นี้อาจมีผลกระทบกับบุคคลและต่อสังคมโดยรวม เนื่องจากทักษะการคิดคำนวณเชื่อมโยงกับการตัดสินใจทางการเงินหลายอย่าง นอกจากนั้นงานของ Lusardi and Mitchell (2014) ได้ข้อสรุปที่น่าสนใจที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอายุและระดับทักษะทางการเงิน ที่พบว่าทักษะทางการเงินของประชากรมีแนวโน้มเพิ่มเมื่อมีอายุมากขึ้น แต่จะค่อย ๆ ลดลงเมื่อเข้าสู่วัยชรา (Hump-shaped Pattern) แต่ประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ คือผู้สูงอายุยังคงเชื่อมั่นว่าตนเองยังมีระดับทักษะทางการเงินที่ดี อาจนำมาซึ่งการตัดสินใจทางการเงินที่ผิดพลาดในกลุ่มผู้สูงอายุได้

สำหรับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะทางการเงินในประเทศไทยที่ทำการศึกษาโดยธนาคารแห่งประเทศไทย พบระดับการศึกษา อายุ และระดับรายได้ มีอิทธิพลต่อระดับคะแนนทักษะทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญ เช่นงานสำรวจของ Bank of Thailand (2013) พบว่าสถานภาพของบุคคลมีความสัมพันธ์กับคะแนนทักษะทางการเงิน โดยบุคคลที่มีระดับการศึกษาและรายได้ต่ำ รวมทั้งการมีอาชีพที่มีรายได้ต่ำ จะมีคะแนนทักษะทางการเงินต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าการให้ความรู้ทางการเงินจะช่วยปรับให้บุคคลมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้น และผลการศึกษาสอดคล้องกับการสำรวจของ Bank of Thailand (2016, 2018) ที่ชี้ให้เห็นว่าระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับทักษะทางการเงินเป็นอย่างมาก โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาดำเนินแนวโน้มจะมีระดับทักษะทางการเงินต่ำไปด้วย รวมทั้งกลุ่มประชากรที่มีรายได้ต่ำ และอายุน้อย มีแนวโน้มจะมีระดับทักษะทางการเงินต่ำอย่างมีนัยสำคัญ นำมาซึ่งความเปราะบางทางเศรษฐกิจ และการมีพฤติกรรมทางการเงินที่ไม่เหมาะสม ขาดการคำนึงถึงการออมเงินหรือการวางแผนเพื่ออนาคต

ขณะที่งานศึกษาของ Christelis et al. (2010); Van Rooij et al. (2011); Lusardi and Mitchell (2011a); De Bassa Scheresberg (2013); Disney and Gathergood (2013); Lusardi and de Bassa Scheresberg (2013) และ Lusardi and Tufano (2015) มุ่งศึกษาผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อพฤติกรรมทางการเงินของกลุ่มประชากร โดยงานของ Christelis et al. (2010); Van Rooij et al. (2011); Lusardi and Mitchell (2011a) และ De Bassa Scheresberg (2013) พบว่าผู้ที่มีทักษะด้านตัวเลขและทักษะทางการเงินสูงมีแนวโน้มมีส่วนร่วมในตลาดการเงิน ลงทุนในหุ้น และออมเงินอย่างระมัดระวัง โดย Christelis et al. (2010) พบว่าแนวโน้มการลงทุนในหุ้นมีความเกี่ยวข้องกันอย่างยิ่งกับความสามารถทางปัญญา ทั้งการลงทุนโดยตรงผ่านตลาดหุ้น และการลงทุนผ่านกองทุนรวม และผู้วิจัยยังพบเพิ่มเติมว่าความเชื่อมโยงระหว่างความสามารถทางปัญญาและการลงทุนในหุ้นถูกขับเคลื่อนจากข้อจำกัดด้านข้อมูลมากกว่าคุณลักษณะความชอบหรือลักษณะทางจิตวิทยา เช่นเดียวกับงานของ Van Rooij et al. (2011) ที่พบว่าความรู้ทางการเงินของกลุ่มตัวอย่างมีผลต่อการตัดสินใจทางการเงิน โดยผู้ที่มีความรู้ทางการเงินต่ำมักจะมีการลงทุนในหุ้นในสัดส่วนที่น้อยมาก ยิ่งไปกว่านั้น De Bassa Scheresberg (2013) ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่ความรู้ทางการเงินส่วนบุคคลจะมีผลตอบแทนทางการเงินที่ต่ำกว่า โดยกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้มีโอกาสน้อยที่จะใช้วิธีการกู้ยืมที่มีต้นทุนสูง และมีแนวโน้มที่จะวางแผนสำหรับการเกษียณหรือจัดสรรเงินออมไว้ยามฉุกเฉิน และกลุ่มตัวอย่างที่ยังมีความเข้าใจทางการเงินมีแนวโน้มที่จะวางแผนการเกษียณอายุมากขึ้นและผู้ทีวางแผนมักจะประสบความสำเร็จในการสะสมความมั่งคั่งได้มากขึ้นอีกด้วย (Lusardi & Mitchell, 2011a)

นอกจากนี้ มีงานศึกษาบางส่วนที่มุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางการเงินกับการตัดสินใจกู้ยืมของครัวเรือน เช่น งานศึกษาของ Disney and Gathergood (2013) และ Lusardi and De Bassa Scheresberg (2013) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้กู้ยืมที่มีระดับความรู้ทางการเงินไม่ต่ำ มักมีสัดส่วนของสินเชื่อที่มีต้นทุนการกู้ยืมที่สูงกว่าผู้กู้ยืมที่มีความรู้ทางการเงินอยู่ในระดับที่ดี หรือมีโอกาสใช้บริการทางการเงินที่มีต้นทุนในการกู้ยืมที่สูงกว่า และ Lusardi and Tufano (2015) ศึกษาเพิ่มเติมความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับหนี้สิน ประสบการณ์ทางการเงิน และภาระหนี้สิน โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มีระดับความรู้เกี่ยวกับหนี้สินต่ำมักทำธุรกรรมในลักษณะที่มีต้นทุนและค่าธรรมเนียมสูง และกู้ยืมสินเชื่อที่มีต้นทุนสูง

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือน และการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน ที่มุ่งวัดระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือน และอธิบายความสัมพันธ์ของระดับทักษะทางการเงินต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้จึงเป็นครัวเรือนมุสลิมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยทำการสุ่มเลือกตัวอย่างจำนวน 825 ตัวอย่าง ซึ่งไม่น้อยกว่า 400 ตัวอย่าง ตามวิธีคำนวณของ Yamane ในกรณีที่ทราบขนาดของประชากร ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างประเภทสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของครัวเรือนในทั้งสามจังหวัด โดยสุ่มตัวอย่างในจังหวัดปัตตานี ร้อยละ 33 เป็นจำนวน 272 ตัวอย่าง จังหวัดยะลา ร้อยละ 29 เป็นจำนวน 239 ตัวอย่าง และจังหวัดนราธิวาส ร้อยละ 38 เป็นจำนวน 314 ตัวอย่าง ตามลำดับ เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่ครอบคลุมขนาดของประชากรและมีการกระจายตัวอย่างเหมาะสม และมีขนาดตัวอย่างที่มีความเพียงพอในกรณีการศึกษาความสัมพันธ์ของทักษะทางการเงินด้านใดด้านหนึ่ง ที่แตกต่างกัน ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการก่อหนี้ของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง ที่ประกอบด้วยกลุ่มที่ไม่ก่อหนี้สินใด ๆ กลุ่มที่ก่อหนี้สินแต่ไม่ก่อหนี้สินเกินตัว และกลุ่มที่ก่อหนี้สินเกินตัว

การวิจัยใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้าง (Structure Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก แบบสอบถามส่วนแรก เป็นข้อคำถามที่สอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานะภาพของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพ เป็นต้น แบบสอบถามส่วนที่สอง เป็นข้อคำถามที่สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ รายจ่าย จำนวนสินทรัพย์ การออม การก่อหนี้ และข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของครัวเรือน และส่วนที่สาม เป็นแบบสอบถามที่มุ่งวัดระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามที่เป็นสากลที่ดัดแปลงจาก OECD ฉบับปี 2558 และธนาคารแห่งประเทศไทย (Bank of Thailand, 2018) ซึ่งรายละเอียดของแบบสอบถามจะมุ่งวัดทักษะทางการเงิน 3 ด้าน เพื่อให้การวัดระดับทักษะทางการเงิน และองค์ประกอบเป็นไปตามมาตรฐานสากล และสามารถเปรียบเทียบผลสำรวจกับภาพรวมของประเทศได้ ประกอบด้วย

- 1) ด้านทัศนคติทางการเงิน: เป็นการวัดแนวคิดทางการเงิน การกู้ยืม การออม
- 2) ด้านพฤติกรรมทางการเงิน: เป็นการวัดพฤติกรรมทางการเงิน ได้แก่ พฤติกรรมในการบริหารเงิน การกู้ยืมเงิน การออม และการวางแผนรายรับรายจ่าย
- 3) ด้านความรู้ทางการเงิน: เป็นการวัดทักษะด้านการคำนวณ ความรู้เรื่องดอกเบี้ย เงินเพื่อตลอดจนความรู้ทั่วไปในด้านการเงินและการเงินส่วนบุคคล

โดยแบบสำรวจทักษะทางการเงินที่ใช้มีคะแนนรวมทั้งสิ้น 21 คะแนน โดยแบ่งเป็นคะแนนองค์ประกอบด้านความรู้ทางการเงิน 7 คะแนน ด้านพฤติกรรมทางการเงิน 9 คะแนน และด้านทัศนคติทางการเงิน 5 คะแนน โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะได้คะแนน 1 คะแนน เมื่อตอบคำถามในองค์ประกอบด้านความรู้ทางการเงิน และด้านพฤติกรรมทางการเงินถูกต้อง ส่วนคะแนนด้านทัศนคติทางการเงินจะได้คะแนนตามระดับทัศนคติที่มีต่อคำถามที่กำหนด โดยแต่ละคำถามจะมีระดับคะแนนตั้งแต่ 1-5 คะแนน ดังรายละเอียดตาม Table 1

การวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกออกเป็น 3 ส่วน คือ

1) การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าความถี่ และร้อยละ ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง และระดับคะแนนทักษะทางการเงินของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาคะแนนทักษะทางการเงินสูงต่ำตามรายละเอียดใน Table 2 เพื่อให้ทราบถึงการกระจายตัวของคะแนนระดับทักษะทางการเงินและองค์ประกอบ ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าอยู่ในระดับสูง ปานกลาง หรือต่ำ

Table 1 Financial Literacy Survey Questions

Financial knowledge (7points)	Financial behavior (9 points)	Financial attitude (5 points)
1. Time value of money	1. Financial decision	1. Live for today and do not plan for the future
2. Interest paid on loan	2. Money allocation before use	2. Satisfying to spend money than saving for the future
3. Calculation of principal and interest on deposits	3. Choose the appropriate savings method	3. Money is there to be spent
4. Calculation of interest rate plus principal	4. Consideration before purchase	
5. Definition of inflation	5. Pay bills on time	
6. Risk and return	6. Keep a close personal watch on my financial affairs	
7. Risk Diversification	7. Set long term financial goals	
	8. Compare and use information from appropriate sources before making a decision	
	9. Do not borrow money when the money is insufficient	

Table 2 Criteria for Consideration of High-low Average Scores

Criteria (full score)	low score	medium score	high score
Financial literacy (21 points)	< 6	6-14	> 14
Financial knowledge (7 points)	≤ 2	$2 < \text{score} < 5$	≥ 5
Financial behavior (9 points)	≤ 2	$2 < \text{score} < 6$	≥ 6
Financial attitude (5 points)	< 2	2-3	> 3

Source: OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies, OECD, 2016

2) วิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน โดยการประยุกต์ใช้แบบจำลอง Binary Logistic Regression ที่ตัวแปรตาม Y แบ่งออกได้ 2 กลุ่มย่อย คือครัวเรือนไม่ก่อหนี้สินเกินตัว ($Y=0$) และครัวเรือนก่อหนี้สินเกินตัว ($Y=1$) สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนจะพิจารณาจากสัดส่วนรายจ่ายในการชำระหนี้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยต่อรายได้เฉลี่ยต่อเดือน (Debt Service Ratio: DSR) ถ้าหากค่า DSR สูงกว่าระดับ 0.4 เท่า แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนมีภาระรายจ่ายในการชำระหนี้เงินต้นและดอกเบี้ยรวมกันมากกว่าร้อยละ 40 ของรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แสดงว่าครัวเรือนมีความเปราะบางและมีโอกาสผิดนัดชำระหนี้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ครัวเรือนจะมีโอกาสก่อหนี้สินเกินตัว (Bank of Thailand, 2014)

แบบจำลองการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกที่ใช้ในการศึกษานี้ เมื่อความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนจะก่อหนี้สินเกินตัว $\text{Prob}(Y = 1)$ แสดงได้ดังสมการที่ (1):

$$\text{Prob}(Y = 1) = \frac{1}{1 + e^{-\mu}} \quad (1)$$

เมื่อ μ เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรทำนาย หรือการถดถอยโลจิสติกพหุคูณสามารถทดแทนด้วย $\beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_k X_k$ โดยที่ β_0 เป็นค่าคงที่ $\beta_1, \dots, \beta_k$ เป็นค่าพารามิเตอร์ของตัวแปรอิสระตัวที่ 1 ถึง k, X เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรอิสระ และ e เป็นลอการิทึมฐานธรรมชาติ

และเมื่อความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนจะไม่ก่อหนี้สินเกินตัว $\text{Prob}(Y = 0)$ สามารถประมาณค่าโดยสมการที่ (2):

$$\text{Prob}(Y = 0) = 1 - \text{Prob}(Y = 1) = \frac{e^{-\mu}}{1 + e^{-\mu}} \quad (2)$$

ภายใต้แบบจำลองโลจิสติก ตัวแปรตามจะเป็นอัตราส่วน หรือ Odds ระหว่างความน่าจะเป็นในการเกิดเหตุการณ์กับความน่าจะเป็นของการไม่เกิดเหตุการณ์ที่สนใจ และในทางทฤษฎีแบบจำลองโลจิสติกจะประมาณผลกระทบของตัวทำนายในรูปของ Log Odds Ratio ซึ่งสามารถแสดงได้โดยการใช้ฟังก์ชันลอการิทึม (Hailpern and Visintainer, 2003) ตามสมการที่ (3) :

$$\log \left[\frac{\text{Prob}(Y=1)}{1 - \text{Prob}(Y=1)} \right] = \exp e^\mu = \mu$$

$$\text{logit } Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_k X_k \quad (3)$$

การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกจะใช้เทคนิคการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธี Maximum Likelihood Estimation (MLE) อันเป็นการคำนวณทวนซ้ำ (Iterative Algorithm) เพื่อให้ได้ค่าประมาณของพารามิเตอร์ที่ใกล้เคียงกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากที่สุด ซึ่งจะได้ค่าพารามิเตอร์ที่อธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อตัวแปรตามในรูปของอัตราส่วนความน่าจะเป็นในการเกิดเหตุการณ์เทียบกับการไม่เกิดเหตุการณ์ ทำให้การอธิบายผลการวิเคราะห์มีความยุ่งยากกว่าปกติ จึงใช้การวิเคราะห์ผลกระทบส่วนเพิ่มหน่วยสุดท้าย (Marginal Effect) ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรอิสระที่เปลี่ยนแปลงค่าไป 1 หน่วย โดยตัวแปรอิสระอื่น ๆ คงที่ แล้วจะทำให้โอกาสในการเกิดเหตุการณ์ที่สนใจ ($Y=1$) เปลี่ยนแปลงไปเท่าไร

โดยแบบจำลองโลจิสติกในรูปสมการเชิงเส้นที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสำคัญของทักษะทางการเงินต่อโอกาสในการก่อกู้หนี้สินเกินตัวของครัวเรือนมุสลิมกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 FL_i + \beta_2 inc_i + \beta_3 X_i + \varepsilon_i \quad (4)$$

เมื่อ Y_i หมายถึง การก่อกู้หนี้สินเกินตัวของครัวเรือน โดยที่ $Y_i = 1$ เมื่อครัวเรือนก่อกู้หนี้สินเกินตัว และ $Y_i = 0$ เมื่อครัวเรือนไม่ก่อกู้หนี้สินเกินตัว FL_i คือระดับคะแนนทักษะทางการเงิน inc_i คือรายได้ต่อเดือนของครัวเรือน X_i เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรควบคุมอื่น ๆ ในแบบจำลอง และ ε_i เป็นเวกเตอร์ของความคลาดเคลื่อนที่มีการแจกแจงเดียวกันและเป็นอิสระต่อกัน

3) วิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินด้านใดด้านหนึ่งมีอิทธิพลต่อการก่อกู้หนี้สินเกินตัวของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างหรือไม่ โดยการศึกษาทักษะทางการเงินด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการก่อกู้หนี้สินเกินตัวเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไม่ก่อกู้หนี้สินเกินตัว และกลุ่มที่ไม่ก่อกู้หนี้สินใด ๆ ซึ่งลักษณะพฤติกรรมการตัดสินใจของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างจะพบว่ามีความเลือกมากกว่า 2 ทางเลือก ที่ไม่มีลักษณะของการเรียงลำดับ จึงประยุกต์ใช้แบบจำลอง Multinomial Logit ในการศึกษา

ดังนั้น สำหรับความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนตัวอย่างที่ i จะตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ j โดยมีปัจจัยอิสระ X_i นั้น มีค่าเท่ากับ

$$\Pr(Y_i|X_i) = \frac{\exp(\beta_{0,j} + \beta_{1,j}x_i)}{\sum_j \exp(\beta_{0,j} + \beta_{1,j}x_i)} \quad \text{โดยที่ } j = 1, \dots, j \quad (5)$$

เมื่อ X_i เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรอิสระ x_i และจุดตัดบนแกนตั้ง เนื่องจากผลรวมของความน่าจะเป็นของทุกทางเลือกเท่ากับ 1 หรือ $\sum_j \Pr(Y_i|X_i) = 1$ ดังนั้น จึงต้องกำหนดให้ทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งเป็นกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) และเมื่อขยายแบบจำลองโดยกำหนดให้มีตัวแปรอธิบาย k ตัว จะได้

$$\Pr(Y_i|X_i) = \frac{\exp(x_i\beta_j)}{\sum_j \exp(x_i\beta_j)} \quad \text{โดยที่ } j = 1, \dots, j \quad (6)$$

และในการประมาณค่าพารามิเตอร์ของแบบจำลอง Multinomial Logit จะใช้เทคนิคการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธี Maximum Likelihood และการวัดความสามารถของตัวแปรอธิบายในการอธิบายตัวแปรตามนั้นโดยทั่วไปจะใช้ค่า Pseudo R^2 โดยใช้ McFadden R^2 ในการตัดสินใจเลือกแบบจำลองที่เหมาะสม

ดังนั้น การวิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินด้านใดด้านหนึ่งต่อโอกาสในการก่อกู้หนี้สินเกินตัวของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษานี้ทำการแบ่งพฤติกรรมในการก่อกู้หนี้ของครัวเรือน Y_i ออกเป็น (1) ครัวเรือนไม่ก่อกู้หนี้สินเกินตัว (2) ครัวเรือนก่อกู้หนี้สินเกินตัว และ (3) ครัวเรือนไม่ก่อกู้หนี้สินใด ๆ โดยแบบจำลอง Multinomial Logit ที่ใช้ในการวิเคราะห์ทักษะทางการเงินด้านใดด้านหนึ่งต่อโอกาสในการก่อกู้หนี้สินเกินตัวของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง มีรายละเอียดดังนี้

$$\log \left(\frac{P(\text{group } i)}{P(\text{group } k)} \right) = \beta_0 + \beta_1 KL_i + \beta_2 AT_i + \beta_3 FB_i + \beta_3 X_i + \varepsilon_i \quad (7)$$

เมื่อ KL_i คือระดับคะแนนความรู้ทางการเงินครัวเรือน AT_i คือระดับคะแนนทัศนคติทางการเงินครัวเรือน FB_i คือระดับคะแนนพฤติกรรมทางการเงินครัวเรือน X_i เป็นเวกเตอร์ของตัวแปรควบคุมอื่น ๆ ในแบบจำลอง และ ε_i เป็นเวกเตอร์ของความคลาดเคลื่อนที่มีการแจกแจงเดียวกันและเป็นอิสระต่อกัน

โดยตัวแปรควบคุมทั้งในสมการที่ (4) และ (7) ประกอบด้วย เพศ (Sex) เป็นตัวแปรหุ่นแทนเพศ ถ้าเป็นเพศชายจะมีค่าเป็น 0 เพศหญิงมีค่าเป็น 1, ตัวแปรอายุ เป็นตัวแปรหุ่นแทนอายุ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ อายุต่ำกว่า 35 ปี (Age Young), 35-49 ปี (Age Mid), 50 ปีขึ้นไป (Age Older) โดยช่วงอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไปถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มอ้างอิง, ตัวแปรระดับการศึกษา ทำแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น (Primary Edu), การศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายและอนุปริญญา (Secondary Edu) และการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป (University Edu) โดยกำหนดให้การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นกลุ่มอ้างอิง, ตัวแปรจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (Family Members), ตัวแปรเขตที่อยู่อาศัย (Munic) เป็นตัวแปรหุ่น ถ้าอยู่นอกเขตเทศบาลมีค่าเป็น 0 และถ้าอยู่ในเขตเทศบาลมีค่าเป็น 1, ตัวแปรกลุ่มอาชีพ เป็นตัวแปรหุ่น ถ้าครัวเรือนทำอาชีพเกษตรมีค่าเท่ากับ 1, อาชีพรับราชการมีค่าเท่ากับ 2, อาชีพค้าขายมีค่าเท่ากับ 3, อาชีพรับจ้างหรือลูกจ้างทั่วไปมีค่าเท่ากับ 4, ว่างานมีค่าเท่ากับ 5 และอาชีพผู้รับเหมามีค่าเท่ากับ 6 โดยให้กลุ่มผู้ว่างงานเป็นกลุ่มอ้างอิง, ตัวแปรระดับรายได้ เป็นตัวแปรหุ่นแทนรายได้ แบ่งออกเป็น รายได้ระดับต่ำ (Low Income), รายได้ระดับปานกลาง (Middle Income) และรายได้ระดับสูง (High Income) โดยกำหนดให้รายได้ระดับปานกลางเป็นกลุ่มอ้างอิง และตัวแปรสินทรัพย์ (Asset) เป็นตัวแปรหุ่น ถ้าครัวเรือนไม่มีสินทรัพย์ที่สามารถใช้เป็นหลักประกันในการขอสินเชื่อกับธนาคารได้มีค่าเท่ากับ 0 และถ้าครัวเรือนมีสินทรัพย์ที่สามารถใช้เป็นหลักประกันในการขอสินเชื่อกับธนาคารได้มีค่าเท่ากับ 1

ผลการศึกษา

1) ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการสำรวจกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนมุสลิมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 825 ตัวอย่าง พบว่าหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 34.8 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 65.2 มีอายุระหว่าง 25-54 ปี มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาตรีขึ้นไป ร้อยละ 38.5 รองลงมา กลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาในระดับมัธยม ร้อยละ 32.0 โดยหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพลูกจ้างภาครัฐและภาคเอกชน ร้อยละ 31.9 รองลงมาหัวหน้าครัวเรือนทำอาชีพค้าขาย ร้อยละ 17.3 ทำอาชีพเกษตร ร้อยละ 17.1 และทำอาชีพรับจ้างนอกภาคเกษตร ร้อยละ 13.5 ตามลำดับ สำหรับรายได้ของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในกลุ่มครัวเรือนรายได้อ่อนถึงรายได้ต่ำ โดยมีครัวเรือนรายได้อ่อนถึงรายได้ปานกลาง ร้อยละ 57.7 มีรายได้เฉลี่ย 12,660.33 บาทต่อเดือน และครัวเรือนรายได้อ่อน ร้อยละ 37.3 มีรายได้เฉลี่ยเพียง 5,451.15 บาทต่อเดือน จึงทำให้ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยค่อนข้างต่ำเพียง 11,271.24 บาทต่อเดือน แต่อย่างไรก็ตามแม้ครัวเรือนโดยส่วนใหญ่มีรายได้น้อย แต่ยังคงพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ ถึงร้อยละ 59.9 มีการออมเงินอย่างสม่ำเสมอ และครัวเรือนส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 52.6 ไม่มีหนี้สิน ขณะที่ครัวเรือน ร้อยละ 47.7 มีหนี้สิน โดยกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างมีหนี้สินโดยเฉลี่ย 202,662.84 บาทต่อครัวเรือน

2) ทักษะทางการเงินและการประกอบ

ผลการสำรวจกลุ่มตัวอย่างของครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 825 ครัวเรือน พบว่าครัวเรือนมีคะแนนทักษะทางการเงิน (Financial Literacy: FL) เฉลี่ยอยู่ที่ 12.3 คะแนน จากคะแนนเต็ม 21 คะแนน คิดเป็นครัวเรือนตัวอย่างได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 58.6 แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีทักษะทางการเงินอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบกับทักษะทางการเงินของประชากรในระดับประเทศจากการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยในปี 2563 ที่มีคะแนนทักษะทางการเงินเฉลี่ยร้อยละ 71.0 ซึ่งให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างในพื้นที่สำรวจยังมีทักษะทางการเงินในระดับที่น้อยกว่าประชากรในภาพรวมของประเทศค่อนข้างมาก เนื่องจากปัญหาการมีความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ

Table 3 Financial Literacy Scores

	Surveys		% BOT 63
	Scores	%	
Financial literacy	12.3	58.6	71.0
- Financial knowledge (7)	2.9	41.4	62.9
- Financial behavior (9)	6.8	75.5	71.1
- Financial attitude (5)	2.7	54.0	82.0

สำหรับองค์ประกอบด้านความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้ทางการเงินเฉลี่ย 2.9 คะแนน จากคะแนนเต็ม 7 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 41.4 จากระดับคะแนนแม้มกลุ่มตัวอย่างยังมีระดับความรู้ทางการเงินในระดับปานกลางที่ค่อนข้างต่ำ แต่เมื่อเทียบกับคะแนนระดับความรู้ทางการเงินในระดับประเทศที่มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 62.9 จะเห็นได้ว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างมีคะแนนความรู้ทางการเงินค่อนข้างต่ำ เนื่องจากครัวเรือนตัวอย่างมีความรู้ในการคำนวณดอกเบี้ยเงินฝากทบต้น การคำนวณเงินต้นและดอกเบี้ยเงินฝาก และความรู้เรื่องมูลค่าของเงินตามกาลเวลาที่ค่อนข้างต่ำ และเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของระดับประเทศ ยังพบว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีความรู้ทางการเงินต่ำกว่าระดับค่าเฉลี่ยในทุกหัวข้อ ดังรายละเอียดใน Table 4

Table 4 Financial Knowledge Questions: Share of Correct Responses

Financial knowledge questions	% Share of Correct Responses	
	Survey	BOT 63
Time value of money	24.1	61.1
Interest paid on loan	46.2	79.4
Calculation of principal and interest on deposits	30.7	73.6
Calculate compound deposit interest	15.6	32.3
Definition of inflation	52.4	61.9
Risk and return	65.2	70.3
Risk Diversification	52.2	58.8

เมื่อพิจารณาความรู้ทางการเงินรายข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างครัวเรือนได้คะแนนความรู้ในการคำนวณดอกเบี้ยเงินฝากทบต้น ความรู้เรื่องมูลค่าของเงินตามกาลเวลา และการคำนวณเงินต้นและ

ดอกเบี้ยเงินฝาก ที่ค่อนข้างต่ำ เพียงร้อยละ 15.6 ร้อยละ 24.1 และร้อยละ 30.7 ตามลำดับ ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญที่ทำให้ครัวเรือนส่วนใหญ่มีต้นทุนในการกู้ยืมที่สูงขึ้น และขาดการพิจารณาทางเลือกในการออมที่เหมาะสมสำหรับผลตอบแทนที่ดีในระยะยาว แต่สำหรับความรู้ด้านความเสี่ยงและผลตอบแทน และการกระจายความเสี่ยงในการลงทุน ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างสามารถทำคะแนนได้ดีขึ้น โดยมีครัวเรือนได้คะแนนร้อยละ 65.2 และร้อยละ 52.2 ตามลำดับ ดังรายละเอียดใน Table 4

องค์ประกอบด้านพฤติกรรมทางการเงิน (Financial Behavior) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินเฉลี่ย 6.8 คะแนน จากคะแนนเต็ม 9 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 75.5 ซึ่งครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีระดับคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของประชากรระดับประเทศที่มีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินเฉลี่ยร้อยละ 71.1 โดยพฤติกรรมที่ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทำได้ดี และมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยในระดับประเทศ ได้แก่ การตัดสินใจทางการเงินด้วยตนเอง การไตร่ตรองก่อนซื้อ การดูแลเงินของตนเองอย่างใกล้ชิด และการตั้งเป้าหมายระยะยาว

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมทางการเงินรายข้อแล้ว พบว่าครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมทางการเงินที่ค่อนข้างเหมาะสม โดยครัวเรือนมีพฤติกรรมทางการเงินด้วยตนเอง และพฤติกรรมดูแลเงินของตนเองอย่างใกล้ชิด โดยมีครัวเรือนได้คะแนนถึงร้อยละ 93.3 และร้อยละ 86.5 ตามลำดับ และครัวเรือนมีพฤติกรรมการไตร่ตรองก่อนซื้อที่ดี และมีการชำระรายจ่ายที่ตรงเวลา มีครัวเรือนที่ได้คะแนนร้อยละ 92.7 และร้อยละ 84.5 แต่อย่างไรก็ตาม พบว่าครัวเรือนยังมีปัญหาพฤติกรรมการจัดสรรเงินก่อนใช้ และประสบปัญหาเงินไม่พอใช้ ซึ่งครัวเรือนได้คะแนนเพียงร้อยละ 31.8 และร้อยละ 38.3 ตามลำดับ (รายละเอียดดัง Table 5) อาจสอดคล้องกับพฤติกรรมของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่เป็นกลุ่มครัวเรือนรายได้ต่ำถึงรายได้ปานกลางที่มีรายจ่ายสูง และอาจสะท้อนผลกระทบทางเศรษฐกิจของพื้นที่ที่ประสบปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ และเผชิญปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

Table 5 Financial Behavior Questions: Share of Correct Responses

Financial behavior questions	% Share of Correct Responses	
	Survey	BOT 63
Financial decision	93.3	96.8
Money allocation before use	31.8	43.5
Choose a savings method	76.5	90.2
Consideration before purchase	92.7	86.6
Pay bills on time	84.5	84.7
Keep a close personal watch on my financial affairs	86.5	83.1
Set long term financial goals	89.9	74.5
Never had a problem with not enough money	38.3	38.9
Do not borrow money when the money is insufficient	85.0	94.8

สำหรับองค์ประกอบด้านทัศนคติทางการเงิน (Financial Attitude) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนทัศนคติทางการเงินเฉลี่ยอยู่ที่ 2.7 คะแนน จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 54.0 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนทัศนคติทางการเงินเฉลี่ยระดับประเทศที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 82.0

จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีระดับคะแนนทัศนคติทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ

เมื่อพิจารณาคะแนนทัศนคติทางการเงินรายข้อ พบว่าครัวเรือนตัวอย่างมีคะแนนทัศนคติทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำในทุกหัวข้อ โดยหัวข้อการมีเงินต้องใช้จ่ายอย่างเต็มที่ มีครัวเรือนตัวอย่างตอบเห็นด้วย และเห็นด้วยอย่างมาก กว่าร้อยละ 65.2 และหัวข้อมีความสุขในการใช้เงินมากกว่าการเก็บออมเพื่ออนาคต พบว่าครัวเรือนตัวอย่างตอบเห็นด้วย และเห็นด้วยอย่างมาก กว่าร้อยละ 44.6 (รายละเอียดดัง Table 6) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ยังขาดความตระหนักถึงการวางแผนทางการเงินในระยะยาว เพื่อให้พร้อมรับมือกับเหตุการณ์ไม่คาดฝันที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

Table 6 Financial Attitude Questions: Share of Correct Responses

Financial attitude questions	% Share of Correct Responses				
	5 score	4 score	3 score	2 score	1 score
Live for today and do not plan for the future	17.6	23.2	16.6	25.1	17.6
Satisfying to spend money than saving for the future	15.2	21.1	18.8	22.5	22.1
Money is there to be spent	8.4	8.8	16.7	24.1	41.1

Note: 5= “completely disagree”, 4= “disagree”, 3= “average”, 2= “agree”, 1= “completely agree”

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพบุคคลของกลุ่มตัวอย่างและคะแนนทักษะทางการเงิน พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศหญิงมีระดับคะแนนทักษะทางการเงินสูงกว่าเพศชายเล็กน้อย โดยเพศหญิงจะมีระดับคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่สูงกว่าเพศชาย ในขณะที่เพศชายมีระดับคะแนนความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินดีกว่าเพศหญิงเล็กน้อย ด้านอายุ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในช่วงอายุน้อยกว่า 35 จะมีระดับคะแนนทักษะทางการเงินดีที่สุด รวมทั้งมีคะแนนความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และทัศนคติทางการเงินดีกว่าทุกช่วงอายุ ขณะที่หัวหน้าครัวเรือนที่มีศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีทักษะทางการเงินสูงกว่ากลุ่มหัวหน้าครัวเรือนระดับการศึกษาอื่น ๆ โดยมีคะแนนความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และทัศนคติทางการเงินที่ดีกว่าทุกกลุ่มการศึกษา และมีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่สูงถึงร้อยละ 80.3 เช่นเดียวกับหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในกลุ่มผู้มีรายได้สูงจะมีระดับคะแนนทักษะทางการเงินสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนกลุ่มอื่น ๆ รวมถึงการมีคะแนนความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และทัศนคติทางการเงินสูงกว่าทุกกลุ่มรายได้ ดังรายละเอียดใน Table 7

หากพิจารณาทักษะทางการเงินโดยจำแนกตามพฤติกรรมในการก่อหนี้สินของครัวเรือน พบว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่มีการก่อหนี้สินเกินตัวจะเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีคะแนนทักษะทางการเงินระดับปานกลาง แต่เป็นกลุ่มที่มีระดับคะแนนทัศนคติทางการเงินดีกว่ากลุ่มครัวเรือนผู้ก่อหนี้สินไม่เกินตัว และกลุ่มผู้ไม่ก่อหนี้สินใด ๆ เล็กน้อย โดยกลุ่มครัวเรือนที่ก่อหนี้สินเกินตัวยังมีคะแนนความรู้ทางการเงิน และคะแนนทัศนคติทางการเงินที่ดีกว่ากลุ่มครัวเรือนที่ก่อหนี้สินไม่เกินตัวและไม่ก่อหนี้สินใด ๆ แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับคะแนนพฤติกรรมทางการเงิน พบว่าครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินใด ๆ และก่อหนี้สินไม่เกินตัวมีระดับคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่ดีกว่ากลุ่มครัวเรือนที่ก่อหนี้สินเกินตัว ดังรายละเอียดใน Table 8

Table 7 Financial Literacy Score Classified by Household Characteristics (%)

characteristics	Financial literacy	Financial knowledge	Financial behavior	Financial attitude
Gender				
- Male	57.8	41.3	72.3	54.0
- Female	59.1	40.7	77.0	52.0
Age				
- < 35	59.8	43.6	75.9	53.4
- 35-49	57.6	38.6	74.8	53.6
- > 50	55.3	32.9	74.2	52.6
Educations				
- Primary edu	51.8	27.3	71.2	51.2
- Secondary edu	57.8	41.6	73.3	52.6
- University edu	64.6	50.6	80.3	55.6
Income levels				
- Low income	54.0	35.4	71.3	48.0
- Middle income	61.0	43.7	77.4	56.0
- High income	66.8	50.1	81.3	64.0

จากความสัมพันธ์ของระดับคะแนนทักษะทางการเงิน และการก่อกหนี้สินของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส พบว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีคะแนนทักษะทางการเงินสูงกว่า กลับมีโอกาสในการก่อกหนี้สินเกินตัวสูงกว่ากลุ่มครัวเรือนกลุ่มอื่น ๆ อาจเป็นผลเนื่องจากการมีความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่ดีกว่าอาจไม่ช่วยให้ครัวเรือนเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้จ่าย และการบริหารจัดการเงินสดให้อยู่ในระดับที่สมดุลของแต่ละครัวเรือนได้ จึงเป็นสาเหตุให้ครัวเรือนยังคงมีการกู้ยืมที่เกินความเหมาะสม และมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการผิดนัดชำระหนี้ จนก่อให้เกิดปัญหาการก่อกหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง ประกอบกับครัวเรือนตัวอย่างเป็นกลุ่มครัวเรือนรายได้ระดับต่ำถึงปานกลาง และเป็นกลุ่มอายุน้อยถึงวัยกลางคน จึงมีการการกู้ยืมเพื่อสร้างฐานะของครอบครัว และมีภาระค่าใช้จ่ายสำหรับบุตรและผู้สูงอายุในบ้านที่ค่อนข้างสูง

Table 8 Financial Literacy Score Classified by Household Debt Behavior

	Financial knowledge	Financial behavior	Financial attitude	Financial literacy
No debt	2.7	7.0	2.6	11.9
Indebtedness	3.0	6.7	2.7	12.4
Over-Indebtedness	3.3	6.3	3.0	13.6

3) ผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อความน่าจะเป็นในการก่อกหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน

การสำรวจกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 825 ตัวอย่าง พบครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สินจำนวน 381 ครัวเรือน แบ่งเป็นครัวเรือนตัวอย่างที่ก่อกหนี้สินเกินตัว จำนวน 118 ตัวอย่าง และครัวเรือนที่ไม่ก่อกหนี้สินเกินตัว จำนวน 263 ตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์ทักษะทางการเงินต่อความน่าจะเป็นในการก่อกหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง จากการประยุกต์ใช้แบบจำลองการถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression) แสดงดัง Table 9 ที่เป็นไปตาม

goodness of fit พบว่าค่าสถิติ Likelihoodratio Chi-squared มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.0173 แสดงว่า มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัว ในแบบจำลองมีค่าแตกต่างจาก ศูนย์ และค่า McFadden R^2 มีค่าเท่ากับ 0.3220 แม้ค่า McFadden R^2 มีค่าค่อนข้างต่ำ แต่เป็นสภาพปกติของแบบจำลองโลจิต ซึ่งในทางปฏิบัติจะมีค่าระหว่าง 0.2-0.4 (Wiboonpongse, 2006) แสดงว่า ปัจจัยที่อธิบายการก่อกวนหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง สามารถอธิบายโอกาสในการก่อกวนหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่างได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

โดยผลการศึกษาจากแบบจำลอง พบว่าทักษะทางการเงินไม่ส่งผลต่อการเพิ่มโอกาสที่ครัวเรือนจะก่อกวนหนี้สินเกินตัว เมื่อเทียบกับโอกาสที่จะไม่เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวได้อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 แต่ไม่ได้หมายความว่าระดับทักษะทางการเงินจะไม่มีอิทธิพลต่อการก่อกวนหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน เนื่องจากการวัดทักษะทางการเงินเป็นคำถามที่ทดสอบเชิงตัวเลขและแนวคิดที่เกี่ยวกับดอกเบี้ย อัตราเงินเฟ้อ และความเสี่ยงในการลงทุน ไม่ใช่กระแสเงินสดหรือการจัดการหนี้สิน ซึ่งอาจมีความเกี่ยวข้องมากกว่าเมื่อพิจารณาจากพฤติกรรมการกู้ยืมเงินของครัวเรือน (Lyons, Grable & Zeng, 2019)

สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อกวนหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 ขึ้นไป ได้แก่ กลุ่มรายได้ระดับต่ำ (Low Income) เพศ (Sex) ระดับอายุ 35-49 ปี (Age Mid) ระดับอายุ 50 ปีขึ้นไป (Age Older) ระดับการศึกษามัธยมศึกษาและอนุปริญญา (Secondary Edu) ระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป (University Edu) สามารถอธิบายได้ดังนี้ กลุ่มปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ พบว่าเมื่อกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเป็นกลุ่มรายได้ระดับต่ำ (Low Income) จะส่งผลให้โอกาสในการก่อกวนหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น 1.6061 เท่า เมื่อเทียบกับการไม่ก่อกวนหนี้สินเกินตัว แสดงให้เห็นได้ว่าปัญหาการมีรายได้ต่ำทำให้ครัวเรือนมีความเสี่ยงต่อความเปราะบางทางเศรษฐกิจและมีโอกาสผิมนัดชำระหนี้สูง จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ครัวเรือนรายได้น้อยมีโอกาสก่อกวนหนี้สินเกินตัวสูงกว่ากลุ่มครัวเรือนรายได้ระดับปานกลางและรายได้สูง

สำหรับกลุ่มปัจจัยด้านอายุและการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนต่อการก่อกวนหนี้สินเกินตัว พบว่าระดับอายุและการศึกษาที่สูงขึ้นกลับส่งผลให้ครัวเรือนมีโอกาสในการก่อกวนหนี้สินเกินตัวมากขึ้น โดยพบว่าระดับอายุหัวหน้าครัวเรือน กลุ่มระดับอายุ 35-49 ปี (Age Mid) และระดับอายุ 50 ปีขึ้นไป (Age Older) มีโอกาสในการก่อกวนหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น 1.9697 เท่า และ 1.8540 เท่า เมื่อเทียบกับการไม่ก่อกวนหนี้สินเกินตัว ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และร้อยละ 90 ตามลำดับ และสำหรับครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาในระดับการศึกษามัธยมศึกษาและอนุปริญญา (Secondary Edu) และระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป (University Edu) มีโอกาสในการก่อกวนหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น 1.5921 เท่า และ 1.7761 เท่า ตามลำดับ เมื่อเทียบกับการไม่ก่อกวนหนี้สินเกินตัว ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 ชี้ให้เห็นว่าแม้หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุและการศึกษาที่ดีขึ้นน่าจะมีทักษะทางการเงินที่สูงขึ้น มีความสามารถในการบริหารจัดการทางการเงินที่ดีขึ้น แต่ครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนมีรายได้ระดับต่ำถึงปานกลาง ทำให้มีโอกาสในการก่อกวนหนี้สินเกินตัวที่สูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตามยังพบเพิ่มเติมว่าหากหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิงจะทำให้โอกาสในการก่อกวนหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนลดลง 0.5821 เท่า เมื่อเทียบกับการไม่ก่อกวนหนี้สินเกินตัว ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 แสดงให้เห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศหญิงเมื่อมีทักษะทางการเงินที่เหมาะสมจะสามารถบริหารจัดการทางการเงินของครัวเรือนได้อย่างดีและลดปัญหาการก่อกวนหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนในพื้นที่ตัวอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

Table 9 The Impact of Financial Literacy on Probability of Incurring Over-indebtedness Muslim Households in the Southern Border Provinces, using a Binary Logit Model.

Variables	Coefficient	Std. Error	Prob.	Odds ratio
constant	-2.7708	0.5506	4.86e-07	
Low Income	0.4738	0.2276	0.0374	1.6061**
High Income	0.1884	0.4379	0.6669	1.2073
FL	0.0485	0.0378	0.1994	1.0496
Sex (F)	-0.5410	0.2157	0.0121	0.5821***
Age Older	0.6173	0.3400	0.0694	1.8540*
Age Mid	0.6779	0.2453	0.0057	1.9697***
Secondary edu	0.4651	0.2867	0.1004	1.5921*
University edu	0.5744	0.3212	0.0737	1.7761*
Occx1	-0.3243	0.3244	0.3174	0.7230
Occx4	-0.2092	0.2307	0.3644	0.8111
Pseudo R2	0.3220			
LR Statistic (df)	21.6312 (11)			
Prob. Value for LR	0.0173			

Note: *** p < 0.01, ** p < 0.05, * p < 0.1

ผลการวิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จากแบบจำลองการถดถอยโลจิสติกที่พบว่าทักษะทางการเงินไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง แต่อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าทักษะทางการเงินจะไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนโดยสิ้นเชิง จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ให้เห็นในรายละเอียดว่ามีองค์ประกอบย่อยใดของทักษะทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน ดังนั้น ในส่วนต่อไปจึงเสนอผลการศึกษาผลกระทบของทักษะทางการเงินรายองค์ประกอบต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังรายละเอียดใน Table 10

เมื่อพิจารณาความน่าจะเป็นของการก่อหนี้สินเกินตัวต่อทักษะทางการเงินที่แตกต่างกัน โดยเปรียบเทียบกับกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินเกินตัว พบว่าทักษะทางการเงินที่มีผลต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัว คือ ความรู้ทางการเงิน (KL) ทักษะคติทางการเงิน (AT) และพฤติกรรมทางการเงิน (FB) โดยพบว่าความรู้ทางการเงิน และทักษะคติทางการเงินที่ดีขึ้นของครัวเรือนทำให้โอกาสที่ครัวเรือนที่มีหนี้สินเกินตัวก่อหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น 1.1308 เท่า และ 1.3657 เท่า ตามลำดับ ขณะที่การมีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้น ทำให้โอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่างลดลง 0.9061 เท่า

สำหรับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่าเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น โอกาสที่ครัวเรือนจะก่อหนี้สินเกินตัวจะลดลง 0.3374 เท่า ซึ่งให้เป็นที่ชัดเจนว่าเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นความเสี่ยงต่อความเปราะบางทางเศรษฐกิจและโอกาสในการผิณัดชำระหนี้ของครัวเรือนจะลดลง ทำให้ครัวเรือนแม้เป็นกลุ่มครัวเรือนรายได้น้อย หรือรายได้ปานกลางก็มีโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวลดลง

ด้านปัจจัยสถานภาพบุคคลของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างที่ส่งผลต่อการก่อหนี้สินเกินตัว พบว่าหากหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิง โอกาสที่ครัวเรือนจะก่อหนี้สินเกินตัวลง 0.5589 เท่า เมื่อเทียบกับการไม่ก่อหนี้สินเกินตัว แต่กลับพบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุอยู่ในกลุ่มระดับอายุ 35-49 ปี (Age Mid) และมีการศึกษาในระดับการศึกษามัธยมศึกษาและอนุปริญญา (Secondary Edu) และระดับการศึกษา

ปริญญาตรีขึ้นไป (University Edu) มีโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น 1.8330 เท่า 1.9054 เท่า และ 1.9804 เท่า ตามลำดับ

Table 10 Odd Ratio, the Impact of Financial Literacy on Probability of Incurring Over-indebtedness Muslim Households in the Southern Border Provinces, using a Multinomial Logit Model.

Variables	Indebtedness		No debt	
	Over-indebtedness	No debt	Over-indebtedness	Indebtedness
munic	1.9396*** (0.2845)	1.6329*** (0.2080)	1.1878 (0.2640)	0.6123*** (0.2080)
Income	0.3374*** (0.2135)	0.3485*** (0.1562)	0.9680*** (0.1979)	2.8692*** (0.1562)
KL	1.1308** (0.0638)	0.9011** (0.0459)	1.2549*** (0.0605)	1.1098** (0.0459)
AT	1.3657*** (0.1189)	0.9227 (0.0848)	1.4801*** (0.1113)	1.0837 (0.0848)
FB	0.9061*** (0.0788)	1.3393*** (0.0601)	0.6765*** (0.0768)	0.7467*** (0.0601)
Sex (F)	0.5589** (0.2503)	0.7447* (0.1834)	0.7506 (0.2355)	1.3427* (0.1834)
Age Older	1.6095 (0.3765)	0.7156 (0.2813)	2.2490** (0.3513)	1.3973 (0.2813)
Age Mid	1.8330** (0.2815)	0.7375* (0.2093)	2.4853*** (0.2696)	1.3558* (0.2093)
secondary edu	1.9054** (0.3280)	1.4481* (0.2329)	1.3158 (0.3068)	0.6905* (0.2329)
university edu	1.9804* (0.3633)	1.0889 (0.2515)	1.8186* (0.3458)	0.9182 (0.2515)
Pseudo R2	0.2856		0.2855	
Prob. Value for LR	2.2e-16		2.2e-16	

Note: Robust standard errors in parentheses. *** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

หากพิจารณาเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินใด ๆ เลย พบว่าทักษะทางการเงินที่มีผลต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัว คือ ความรู้ทางการเงิน (KL) ทักษะทางการเงิน (AT) และพฤติกรรมทางการเงิน เช่นเดียวกับเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอ้างอิงครัวเรือนที่ก่อหนี้สินไม่เกินตัว โดยพบว่าความรู้ทางการเงิน และทักษะทางการเงินที่ดีขึ้นของครัวเรือนทำให้โอกาสที่ครัวเรือนที่มีหนี้สินเกินตัวก่อหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น 1.2549 เท่า และ 1.4801 เท่า ตามลำดับ แต่การมีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้น ทำให้โอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่างลดลง 0.6765 เท่า ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และเช่นเดียวกันเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น จะทำโอกาสที่ครัวเรือนจะก่อหนี้สินเกินตัวจะลดลง 0.9680 เท่า เมื่อเทียบกับครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สินใด ๆ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

สำหรับปัจจัยสถานภาพบุคคลของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่าง พบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับอายุ 35-49 ปี (Age Mid) และระดับอายุ 50 ปีขึ้นไป (Age Older) มีโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัว

เพิ่มขึ้น 2.4853 เท่า และ 2.2490 เท่า เมื่อเทียบกับกลุ่มครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สินใด ๆ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และร้อยละ 90 ตามลำดับ และสำหรับครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาในระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป (University Edu) มีโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น 1.8186 เท่า ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90

จากผลการวิเคราะห์ทักษะทางการเงินที่มีผลต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง เมื่อเทียบกับกลุ่มอ้างอิงทั้งกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินเกินตัวและครัวเรือนกลุ่มอ้างอิงที่ไม่มีหนี้สิน พบผลการศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่ดีขึ้น กลับทำให้โอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น ขณะที่การมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้น จะทำให้โอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนลดลง แสดงให้เห็นได้ว่าการมีความรู้ทางการเงินที่เป็นความรู้เชิงการคำนวณเกี่ยวข้องกับอัตราดอกเบี้ย ความเสี่ยง และเงินเฟ้อ และการมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการใช้จ่าย และการออมเงินไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าครัวเรือนจะมีความสามารถในการบริหารเงิน และการจัดการหนี้สินได้ดีขึ้น เมื่อเทียบกับการที่ครัวเรือนมีพฤติกรรมทางการเงิน เช่น การตัดสินใจทางการเงินและจัดสรรเงินก่อนใช้ การเลือกวิธีการออม การชำระค่าใช้จ่ายตรงเวลา และการไม่กู้ยืมเงินไม่พอใช้ ที่เหมาะสม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ครัวเรือนส่วนใหญ่ปฏิบัติจริง จึงทำให้สามารถบริหารเงิน และการจัดการหนี้สินได้ดียิ่งขึ้น ไม่ก่อให้เกิดปัญหาการมีหนี้สินเกินตัว

สำหรับปัจจัยอื่น ๆ ทั้งปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสภาพบุคคลของหัวหน้าครัวเรือน พบมีความสำคัญต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนเช่นเดียวกับการวิเคราะห์โดยการใช้แบบจำลองการถดถอยโลจิสติก กล่าวคือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ พบว่าเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น จะส่งผลต่อโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนที่ลดลง ทั้งในกรณีเปรียบเทียบกับกลุ่มอ้างอิงครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินเกินตัว และกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินใด ๆ แสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่าเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นความเสี่ยงต่อความเปราะบางทางเศรษฐกิจและโอกาสในการผิมนัดชำระหนี้ของครัวเรือนจะลดลง

ขณะที่ปัจจัยด้านสภาพบุคคลของหัวหน้าครัวเรือน พบว่าการที่หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุและการศึกษาที่สูงขึ้น แต่กลับมีโอกาสนในการก่อหนี้สินเกินตัวที่สูงขึ้น ชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนกลุ่มข้างต้นอาจมีภาระค่าใช้จ่ายในการสร้างฐานะ เช่นการกู้ยืมเพื่อซื้อที่อยู่อาศัย ค่าใช้จ่ายค่าเล่าเรียนบุตร และค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือนที่สูง ประกอบกับกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ระดับต่ำถึงรายได้ระดับปานกลาง ดังนั้น ครัวเรือนอาจมีความเสี่ยงต่อความเปราะบางทางเศรษฐกิจ และมีโอกาสผิมนัดชำระหนี้สูง แต่อย่างไรก็ดี พบว่าถ้าหากหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิง โอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวจะลดลง ซึ่งมีความเป็นไปได้สูงที่แสดงให้เห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิงที่มีทักษะทางการเงินที่ดี และมีเข้าใจที่มาของรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนเป็นอย่างดีจะสามารถบริหารเงินสด และลดปัญหาการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนในพื้นที่ตัวอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษานี้ได้ทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 825 ตัวอย่าง เพื่อศึกษาระดับทักษะทางการเงินของครัวเรือน และวิเคราะห์ถึงผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนมุสลิมกลุ่มตัวอย่าง โดยประยุกต์ใช้แบบจำลองการถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression) ในการวิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง และประยุกต์ใช้แบบจำลอง Multinomial

Logit ในวิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินด้านใดด้านหนึ่งต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า ทักษะทางการเงินของครัวเรือนมุสลิมกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส อยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่อนข้างต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในระดับประเทศค่อนข้างมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 12.3 คะแนน จากคะแนนเต็ม 21 คะแนน เนื่องจากครัวเรือนมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ทางการเงินและด้านทัศนคติทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำที่ระดับคะแนน 2.9 คะแนน และ 2.7 คะแนน ตามลำดับ แม้จะมีคะแนนเฉลี่ยด้านพฤติกรรมทางการเงินที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยในระดับประเทศ ที่ 6.8 คะแนน ก็ตาม โดยเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ครัวเรือนมุสลิมตัวอย่างมีความรู้เรื่องการคำนวณดอกเบี้ยเงินฝากทบต้น มูลค่าของเงินตามกาลเวลา และการคำนวณเงินต้นและดอกเบี้ยเงินฝากที่ค่อนข้างต่ำ เพียงร้อยละ 15.6 ร้อยละ 24.1 และร้อยละ 30.7 ตามลำดับ และพบว่าครัวเรือนมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนต่อประเด็น การมีชีวิตเพื่อวันนี้และไม่คิดวางแผนเพื่ออนาคต การมีความสุขในการใช้เงินมากกว่าการเก็บออมเพื่ออนาคต และการมีเงินต้องใช้จ่ายอย่างเต็มที่ เป็นอย่างมากจึงทำให้ครัวเรือนมีคะแนนทัศนคติทางการเงินที่ต่ำในทุกหัวข้อ แต่ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างกลับมีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่ดี โดยเฉพาะการตัดสินใจทางการเงินด้วยตนเอง พฤติกรรมการดูแลเงินของตนเองอย่างใกล้ชิด พฤติกรรมการไถ่ถอนก่อนซื้อที่ดี และมีการชำระรายจ่ายที่ตรงเวลา ที่ครัวเรือนส่วนใหญ่ได้คะแนนสูงกว่าร้อยละ 84.5

เมื่อพิจารณาทักษะทางการเงินตามสถานภาพบุคคลของหัวหน้าครัวเรือน พบว่าหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิง หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อยกว่า 35 ปี หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป และหัวหน้าครัวเรือนกลุ่มผู้มีรายได้สูง จะเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับทักษะทางการเงินดีกว่าหัวหน้าครัวเรือนกลุ่มอื่น ๆ และหากพิจารณาทักษะทางการเงินโดยจำแนกตามพฤติกรรมในการก่อหนี้สินของครัวเรือน พบว่ากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่มีการก่อหนี้สินเกินตัวจะเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีคะแนนทักษะทางการเงินดีกว่ากลุ่มครัวเรือนผู้ก่อหนี้สินไม่เกินตัว และกลุ่มผู้ไม่ก่อหนี้สินเล็กน้อย

สำหรับผลวิเคราะห์ผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่าง พบว่าทักษะทางการเงินไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการเพิ่มโอกาสที่ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างจะก่อหนี้สินเกินตัว เมื่อเทียบกับโอกาสที่ครัวเรือนจะไม่ก่อหนี้สินเกินตัวได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ไม่ได้หมายความว่าระดับทักษะทางการเงินจะไม่มีอิทธิพลต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน เนื่องจากการวัดทักษะทางการเงินเป็นคำถามที่ทดสอบเชิงตัวเลขและแนวคิดที่เกี่ยวกับดอกเบี้ย อัตราเงินเฟ้อ และความเสี่ยงในการลงทุน ไม่ใช่กระแสเงินสดหรือการจัดการหนี้สิน ซึ่งอาจมีความเกี่ยวข้องมากกว่าเมื่อพิจารณาจากพฤติกรรมการกู้ยืมเงินของครัวเรือน (Lyons, Grable & Zeng, 2019)

ขณะเมื่อพิจารณาผลกระทบของทักษะทางการเงินด้านใดด้านหนึ่งต่อความน่าจะเป็นในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง ทั้งเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินเกินตัว และกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ก่อหนี้สินใด ๆ พบว่าการมีความรู้ทางการเงิน และทัศนคติทางการเงินที่ดีขึ้นของหัวหน้าครัวเรือน จะทำให้โอกาสที่ครัวเรือนตัวอย่างก่อหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น แต่การมีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่ดีขึ้นของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่าง จะทำให้โอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนตัวอย่างลดลง ผลการวิเคราะห์ข้างต้นชี้ให้เห็นว่าการมีความรู้ทางการเงินที่เป็นความรู้เชิงการคำนวณเกี่ยวข้องกับอัตราดอกเบี้ย ความเสี่ยง และเงินเฟ้อ รวมถึงการมีทัศนคติเกี่ยวกับการใช้จ่าย และการออมเงินที่ดี ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนจะมีความสามารถในการบริหารเงินสด และหนี้สินได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเทียบกับการที่ครัวเรือนมีพฤติกรรมทางการเงินที่ดี ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง เช่น การตัดสินใจทางการเงินและจัดสรรเงินก่อนใช้ การเลือกวิธีการออม การชำระค่าใช้จ่ายตรงเวลา และ

การไม่กู้เมื่อเงินไม่พอใช้ จึงทำให้ครัวเรือนสามารถบริหารเงินสด และการจัดการหนี้สินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ก่อให้เกิดพฤติกรรมการมีหนี้สินเกินตัว

นอกจากนี้ยังพบปัจจัยสถานภาพบุคคลด้านอายุและการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนส่งผลต่อโอกาสการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน โดยพบว่าเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีอายุ และการศึกษาที่สูงขึ้น ส่งผลให้ครัวเรือนมีโอกาสก่อหนี้สินเกินตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างข้างต้นเป็นกลุ่มครัวเรือนที่อยู่ในช่วงวัยกลางคนทำให้มีการค่าใช้จ่ายในการสร้างฐานะ เช่นการกู้ยืมเพื่อซื้อที่อยู่อาศัย ค่าใช้จ่ายค่าเล่าเรียนบุตร และค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือนที่สูง ประกอบกับกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ระดับต่ำถึงรายได้ระดับปานกลาง ดังนั้น ครัวเรือนอาจมีความเสี่ยงต่อความเปราะบางทางเศรษฐกิจ และมีโอกาสผิมนัดชำระหนี้สูง แต่หากหัวหน้าครัวเรือนมีสถานภาพบุคคลเป็นเพศหญิง จะมีโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวจะลดลง แสดงให้เห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิงที่มีทักษะทางการเงินที่ดี และมีเข้าใจที่มาของรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนอย่างดี จะสามารถบริหารเงินสด และลดปัญหาการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนในพื้นที่ตัวอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสำหรับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ พบว่าเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น จะส่งผลต่อโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนที่ลดลง แสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่าเมื่อครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นความเสี่ยงต่อความเปราะบางทางเศรษฐกิจและโอกาสในการผิมนัดชำระหนี้ของครัวเรือนจะลดลง ทำให้ครัวเรือนแม้เป็นกลุ่มครัวเรือนรายได้ต่ำ หรือรายได้ปานกลาง ก็มีโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวลดลง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนมุสลิมกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีคะแนนทักษะทางการเงินที่ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้ทางการเงิน และทัศนคติทางการเงินที่ต่ำกว่าระดับค่าเฉลี่ยค่อนข้างมาก โดยเฉพาะความรู้เรื่องการคำนวณดอกเบี้ย และมูลค่าของเงินตามกาลเวลา ตลอดจนการมีทัศนคติที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการใช้เงินและการเก็บออมเพื่ออนาคต แต่อย่างไรก็ตามครัวเรือนมุสลิมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคะแนนพฤติกรรมทางการเงินอยู่ในระดับที่เหมาะสม และชัดเจนยิ่งขึ้นว่าความรู้ทางการเงิน ทัศนคติทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงินมีอิทธิพลต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ครัวเรือนมีระดับคะแนนพฤติกรรมทางการเงินที่ดี จะทำให้ครัวเรือนตัวอย่างลดการก่อหนี้สินเกินตัวได้อย่างมีนัยสำคัญ

ดังนั้น เพื่อลดปัญหาการก่อหนี้สินเกินตัว และเสริมสร้างให้ครัวเรือนมีความสามารถในการบริหารเงินได้อย่างเหมาะสม ผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติจำเป็นต้องออกแบบกลยุทธ์ส่งเสริมทักษะทางการเงินแก่กลุ่มครัวเรือนเป้าหมายดังนี้

- 1) ปรับปรุงช่องทางการเข้าถึงองค์ความรู้เรื่องทักษะทางการเงินและความเข้าใจที่ถูกต้องของทักษะทางการเงินแก่ประชากรกลุ่มเป้าหมาย
- 2) สร้างการเรียนรู้เรื่องการคำนวณดอกเบี้ย การออม และการลงทุน ที่ถูกต้องแก่ครัวเรือนกลุ่มเป้าหมาย โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางศาสนาอย่างเหมาะสม

เนื่องจากการมีความรู้ทางการเงิน และทัศนคติทางการเงินที่ถูกต้อง จะเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ครัวเรือนมีพฤติกรรมทางการเงินที่เหมาะสมในที่สุด โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่มีความเปราะบางทางเศรษฐกิจ เพื่อหลีกเลี่ยงการเข้าสู่แหล่งเงินทุนที่มีต้นทุนสูง และทำให้ครัวเรือนมีความสามารถบริการการเงินและหนี้สินของครัวเรือนได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

สำหรับการวิจัยในอนาคต เนื่องจากผลการวิจัยผลกระทบของทักษะทางการเงินต่อการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนที่พบว่าทักษะทางการเงินในภาพรวมไม่ส่งผลต่อโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ และพบเพิ่มเติมว่าเมื่อครัวเรือนมีความรู้ทางการเงินและทัศนคติทางการเงินที่ดีขึ้นกลับทำให้ครัวเรือนมีโอกาสในการก่อหนี้สินเกินตัวของครัวเรือนเพิ่มขึ้นนั้น อาจเนื่องจากการสำรวจตัวอย่างของการศึกษานี้มีความกระจุกตัวในกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 35-50 ปี และเป็นกลุ่มตัวอย่างรายได้ต่ำถึงปานกลางเป็นส่วนใหญ่ ผลการศึกษาบางส่วนจึงไม่สอดคล้องกับการศึกษาส่วนใหญ่ เพื่อปรับการศึกษาในอนาคตให้มีสมบรูณ์มากขึ้น การศึกษาในอนาคตจึงควรปรับปรุงการเก็บรวบรวมข้อมูลให้มีการกระจายกลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมกลุ่มอายุและรายได้ที่เหมาะสมมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยวิทยาเขตปัตตานี สัญญาเลขที่ HUM6403020S

เอกสารอ้างอิง

- Amonhaemanon, D., & Isaramalai, S. (2019). Financial Literacy: What is it and why does it Matter? *Nida Business Journal*, 25(2019), 51-80.
- Atkinson, A., & Messy, F. A. (2012). *Measuring Financial Literacy: Results of the OECD*.
- Bank of Thailand. (2013). *The Report of Financial Literacy Survey in Thailand*.
<https://www.1213.or.th/th/aboutfcc/knownfcc/Documents/2013%20ThaiFLSurvey.pdf>.
- Bank of Thailand. (2014). *Household Debt and the Southern Economy*. Academic Seminar on Southern Economics 2014.
- Bank of Thailand. (2016). *The Report of Financial Literacy Survey in Thailand*.
<https://www.1213.or.th/th/aboutfcc/knownfcc/Documents/ThaiFLsurvey59.pdf>.
- Bank of Thailand. (2018). *The Report of Financial Literacy Survey in Thailand*.
<https://www.1213.or.th/th/flsurveyreport/2561ThaiFLsurvey.pdf>.
- Christelis, D., Jappelli, T., & Padula, M. (2010). Cognitive Abilities and Portfolio Choice. *European Economic Review*, 54(1), 18-38.
- De Bassa Scheresberg, C. (2013). Financial Literacy and Financial Behavior among Young Adults: Evidence and Implications. *Numeracy*, 6(2), 1-21.
- Disney, R., & Gathergood, J. (2013). Financial Literacy and Consumer Credit Portfolios. *Journal of Banking & Finance*, 37(7), 2246-2254.
- Garman, E. T., & Fogue, R. E. (2000). Personal Finance: the Human Resource Manager: Caught in the middle. *CUPA Journal*, 45(1), 33-35.
- Hailpern, S. M., & Visintainer, P. F. (2003). Odds Ratios and Logistic Regression: Further Examples of their use and Interpretation. *The Stata Journal*, 3(3), 213-225.

- Hassan Al-Tamimi, H. A., & Anood Bin Kalli, A. (2009). Financial Literacy and Investment Decisions of UAE Investors. *The Journal of Risk Finance*, 10(5), 500-516.
- Kengchon, C., Mahujchariyawong, P., & Vacharachaisurapol, T. (2015). Mitigating of Financing Constraints in the Thai Banking System. *Thammasat Review of Economic and Social Policy*, 1, 96-167. <https://doi.org/10.14456/tresp.2015.4>
- Huston, S. J. (2010). Measuring Financial Literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 296-316.
- Lusardi, A. (2012). *Numeracy, Financial Literacy, and Financial Decision-making*. National Bureau of Economic Research Working Paper Series, No. 17821.
- Lusardi, A., & de Bassa Scheresberg, C. (2013). *Financial Literacy and High-Cost Borrowing in the United States*. National Bureau of Economic Research Working Paper Series, No. 18969.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011a). *Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing*. National Bureau of Economic Research Working Paper Series, No. 17078.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011b). Financial Literacy Around the World: An Overview. *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(4), 497-508.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2007). Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education. *Business Economics*, 42(1), 35-44.
- Lusardi, A., & Tufano, P. (2015). Debt Literacy, Financial Experiences, and Overindebtedness. *Journal of Pension Economics and Finance*, 14(4), 332-368.
- Lyons, A. C., Grable, J. E., & Zeng, T. (2019). *Impacts of Financial Literacy on the Loan Decisions of Financially Excluded Households in the People's Republic of China*. ADBI Working Paper 923. Asian Development Bank Institute.
- Organization for Economic Co-Operation and Development (OECD). (2005). *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies, Paris, France*.
- Tulayasathien, S., Wongchaiwat, P., & Srikhum, P. (2015). *The Development of a Micro-simulation Model to Study the Role of Household Debt on Income Distribution Inequality in Thailand*. Fiscal Policy Office, Ministry of Finance.
- Van Rooij, M., Lusardi, A., & Alessie, R. (2011). Financial Literacy and Stock Market Participation. *Journal of Financial Economics*, 101(2), 449-472.
- Wiboonpongse, A. (2006). *Applied Econometrics for Agricultural Marketing* (2nd ed.). Faculty of Agriculture, Chiang Mai University.

